Website:https://www.bgpulseusa.com/index.php/ICAIA Volume:6,Issue 02,October-2026

RAQAMLI TA’LIM MUHITIDA MUSTAQIL TA’LIM OLISH KOMPETENSIYASINING TARKIBIY MODELI

Adkhamjan Nurmatov Arabjon o’g’li

Annotatsiya. Tezisda raqamli ta’lim muhitida o‘quvchilarning mustaqil ta’lim olish kompetensiyasini tarkibiy jihatdan aniqlash va uni rivojlantirishga xizmat qiluvchi pedagogik model taklif etiladi. Model motivatsiya, o‘quv strategiyalari, raqamli-axborot savodxonligi, faoliyatni boshqarish va refleksiyani yagona tizimda birlashtiradi.

Kalit so‘zlar: mustaqil ta’lim, raqamli muhit, kompetensiya, o‘zini o‘zi boshqarish, metodik model, baholash mezonlari.

KIRISH

Raqamli ta’lim muhiti o‘quvchiga axborot izlash, turli formatdagi materiallardan foydalanish, o‘z sur’atida ishlash va natijalarini kuzatish imkonini beradi. Biroq bu imkoniyatlardan samarali foydalanish uchun o‘quvchi o‘z ta’lim faoliyatini rejalashtirish va boshqarish ko‘nikmalariga ega bo‘lishi zarur. Shu sababli mustaqil ta’lim olish kompetensiyasini raqamli vositalardan foydalanish mahorati bilan cheklamasdan, maqsad qo‘yish, strategiya tanlash, axborotni tanqidiy baholash va refleksiyani qamrab olgan yaxlit sifat sifatida ko‘rish muhim.

ASOSIY QISM

Mustaqil ta’lim olish kompetensiyasi — o‘quvchining o‘quv maqsadini anglash, o‘z imkoniyatlariga mos reja tuzish, tegishli manba va strategiyalarni tanlash, faoliyatini kuzatish, qiyinchiliklarni bartaraf etish hamda erishilgan natijani tahlil qilishga tayyorligi va qobiliyatidir. Zimmerman ta’riflagan o‘zini o‘zi boshqarib o‘rganish sikli maqsadni belgilash va rejalashtirish, bajarish jarayonini kuzatish hamda natijani refleksiv baholash bosqichlari bilan tavsiflanadi [1]. Ushbu sikl raqamli topshiriqlarni loyihalashda ham metodik tayanch bo‘la oladi.

Kompetensiyaning birinchi tarkibiy qismi motivatsion-maqsadli yo‘nalishdir. O‘quvchi nima uchun mavzuni o‘rganayotganini tushunishi va natijani ifodalovchi aniq maqsad qo‘yishi lozim. Ikkinchi qism — kognitiv-strategik yo‘nalish bo‘lib, unda o‘qish, konspekt tuzish, savol ishlab chiqish, muammoni kichik bosqichlarga ajratish va bilimni amaliy vaziyatda qo‘llash usullari mujassam. Uchinchi qism — raqamli-axborot yo‘nalishi: qidiruv, manba ishonchliligini tekshirish, ma’lumotni solishtirish, mualliflik huquqi va akademik halollik talablariga amal qilish.

To‘rtinchi qism faoliyatni boshqarish bilan bog‘liq. Bunda o‘quvchi vazifani muddatlarga ajratadi, vaqtini rejalashtiradi, raqamli platformadagi resurslarni tartibli saqlaydi va chalg‘ituvchi omillarni kamaytiradi. Beshinchi qism refleksiv-baholash yo‘nalishi bo‘lib, o‘quvchi yakuniy mahsulotni mezonlar asosida tekshiradi, xatolar sababini aniqlaydi va kelgusi ish uchun xulosa chiqaradi. DigComp 2.2 doirasida raqamli kompetensiya axborot bilan ishlash, muloqot, kontent yaratish, xavfsizlik va muammolarni hal qilish sohalarini qamrab oladi [2]; bu sohalar mustaqil ta’lim kompetensiyasining raqamli komponentini aniqlashtiradi.

Modelni amaliyotga tatbiq etish to‘rt bosqichda amalga oshirilishi mumkin. Diagnostika bosqichida o‘quvchining rejalashtirish, axborot tanlash va refleksiya ko‘nikmalari aniqlanadi. Loyihalash bosqichida o‘quv maqsadi, bajarish muddati, raqamli resurslar va baholash rubrikasi belgilanadi. Mustaqil faoliyat bosqichida o‘quvchi vazifani bajaradi, o‘qituvchi esa oraliq fikr-mulohaza beradi. Refleksiya bosqichida o‘quvchi o‘z ishini baholaydi va keyingi maqsadini belgilaydi.

Masalan, o‘quvchilarga ma’lum bir mavzu yuzasidan raqamli manbalarga asoslangan mini-loyiha topshirilishi mumkin. Topshiriq tarkibida maqsad, ish rejasi, foydalanilgan manbalar, tanlangan manbalarni asoslash, oraliq natija va o‘z-o‘zini baholash bandlari bo‘ladi. Bu yondashuv o‘quvchining faqat yakuniy mahsulotini emas, balki mustaqil ishlash strategiyasini ham ko‘rsatadi. O‘qituvchi uchun esa qaysi bosqichda qo‘shimcha ko‘mak zarurligini aniqlash imkonini yaratadi.

© 2026 International Conference on Artificial Intelligence and Applications . All Rights Reserved.

XULOSA

Mustaqil ta'lim olish kompetensiyasini rivojlantirishda raqamli muhitdan foydalanish o'quvchining o'rganish jarayonini boshqarishiga yordam beradigan metodik tizim bilan uyg'unlashishi kerak. Taklif etilgan besh tarkibiy qismli model o'quv maqsadlarini, topshiriqlarni, o'qituvchi ko'magini va baholash mezonlarini bir-biriga bog'lash imkonini beradi. Modelning samaradorligini keyingi bosqichda tajriba-sinov ishlari orqali tekshirish, turli fanlar va yosh guruhlaridagi natijalarni taqqoslash zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Zimmerman, B. J. Becoming a Self-Regulated Learner: An Overview // Theory Into Practice. – 2002. – Vol. 41, No. 2. – P. 64–70. – DOI: 10.1207/s15430421tip4102_2.
2. Vuorikari, R., Kluzer, S., Punie, Y. DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens. – Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022. – DOI: 10.2760/115376.
3. UNESCO. Global Education Monitoring Report 2023: Technology in Education: A Tool on Whose Terms? – Paris: UNESCO, 2023.

© 2026 International Conference on Artificial Intelligence and Applications . All Rights Reserved.